

**111"ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBURNING "BOBURNOMA"
ASARINI FRANSUZ TILIGA TARJIMA QILISH JARAYONIDA MILLIY
KOLORITNI SAQLASH VA QAYTA YARATISHDA YUZAGA KELGAN
MURAKKABLIKLAR"**

Barno Normatova Qodirjon qizi

Namangan Davlat chet tillari instituti, Tillar va ijtimoiy
gumanitar fanlar kafedrası o'qituvchisi

Barchamizga ma'lumki, tarjima o'ta nozik jarayon bo'lib, bunda tarjimon bor mahoratini ishga solib uni qayta yaratish ustida tinimsiz samarali izlanishlar olib borishi talab etiladi. Uning dolzarbligi shundaki, kitobxon uchun notanish bo'lgan asar albatta tarjimon orqali yetib keladi va bu asardan ma'naviy ozuqa olishda yoki umumiy tasavvurga ega bo'lishda qayta yaratilgan asarning asliga muqobilligi juda muhimdir. Shu o'rinda A.Mo'minova bu haqida shunday fikr bildiradi: " Tarjima bilan shug'ullanuvchi shaxs, ya'ni tarjimon ikki til, ikki millat o'rtasidagi ko'prikdir, uning tarjima qilish qobiliyati orqali xalqning, millatning eng nozik qirralari aks ettiriladi" [Mo'minova, 2016]. Darhaqiqat, butun bir xalqning madaniyati, turmush tarzi, an'analari va dunyoqarashi albatta uning tilida namoyon bo'ladi. Shuning uchun ham bu jihatdan tarjimon zimmasida turgan mas'uliyat juda katta. Ayniqsa muayyan xalq tiliga mansub bo'lgan milliy so'zlarni ya'ni xos so'zlarni tarjima qilishda tarjimonning yondashuvi alohida e'tiborga molikdir. Chunki tarjimon asarni qanday ko'z bilan ko'rsa o'quvchi ham shundayligicha qabul qiladi, xulosa chiqaradi.

Ma'lumki, badiiy tarjimada milliy kolorit tushunchasi bizga noma'lum bo'lgan xalqning urf-odatları, hayot tarzi, umumiy olganda, milliy xususiyatlari tushuniladi. Shunday ekan, milliy koloritni saqlagan holda eng maqbul usullardan to'g'ri foydalanib tarjima qila olgan tarjimonni shak-shubhasiz o'z kasbining ustasi deyish mumkin. Misol uchun, o'zbek tilida uchragan so'zlar va tushunchalar boshqa tillarda bo'lmasligi yoki mazmun, shakl, hajm jihatdan farq qilishi mumkin. Lekin aynan milliylikimizni ifoda etadigan vositalar ham shulardan ekanligini hisobga olgan holda madaniyatimizning o'ziga xos qirralarini o'quvchiga yetkazib berishda uning tarjima muammolari barchamizning oldimizda ko'ndalang turibdi.

Turg'un birikmalami tarjima qilish erkin birikmalami tarjima qilishdan farq qiladi. Turg'un birikmalar tarjimasi haqida gapirishdan avval ularning o'z va ko'chma yoki obrazli turlarini farqlab olish lozim. O'z ma'nosida qo'llangan turg'un birikmalarni



tarjima qilish yuqorida fikr yuritilgan prinsiplarga asoslanadi. Eng muhim prinsiplardan biri - tarjima tili normalarini unutmash hisoblanadi.

Ko'chma yoki obrazli turg'un birikmalar tarjimasi alohida e'tiborni talab etadi. Bunday iboralarning asosiy xususiyati ularning komponentlari yig'indisidan ma'noni anglab olish qiyinligi bilan xarakterlanadi. Turg'un birikmalar ma'nosi alohida olingan so'zlardan emas, balki ularning yig'indisidan kelib chiqadi. Obrazga asoslangan turg'un birikmalar matni ifodali hamda stilistik jihatdan bo'yoqdor bo'lishini ta'minlaydi. Asliyat matnining bo'yoqdorligi tarjimada ham o'z aksini topishi va ifoda vositalarining to'liq saqlanishini talab etadi. Tarjimon matnning ifodali va bo'yoqdorligini ta'minlash maqsadida tarjima matnida ham adekvat obrazli turg'un birikmalar variantini topishi lozim bo'ladi.

Zahiriddin Muhammad Boburning "Boburnoma" sida milliy kolorit va uni fransuz tiliga tarjima qilish jarayonida yuzaga kelgan murakkabliklar madaniy tarjimaning muammolari va badiiy asarlar yaratilayotgan tarixiy-madaniy kontekstni tushunishning ahamiyatini ochib beradi.

Zahiriddin Muhammad Boburning «Boburnoma» asari Markaziy Osiyo adabiyoti kanonidagi seminal asardir. Asarda Temuriylar shahzodasi Bobur hayoti va uning mintaqada o'z hukmronligini o'rnatish va saqlash uchun olib borgan kurashlari haqida hikoya qilinadi. Asarning asosiy masalalaridan biri bu ma'lum bir millatning o'ziga xos madaniy o'ziga xosligi va merosiga ishora qiluvchi milliy kolorit g'oyasidir.

Boburnomani Fransuz tiliga ilk bor A.Pave de Kurteyl tomonidan tarjima qilingan. Ushbu tarjima jarayoni shunchaki lingvistik konversiya masalasi emas, balki madaniy tafovutlar bo'yicha murakkab muzokaralarni va asar yaratilgan tarixiy va madaniy kontekstni tan olishni ham o'z ichiga oladi.

"Boburnoma"da milliy kolorit va uning fransuz tiliga tarjimasi jarayonida yuzaga keladigan murakkabliklar madaniy tarjimaning muammolarini va adabiy asarlar yaratiladigan tarixiy va madaniy kontekstni tushunishning muhimligini ochib beradi. Ushbu tezis ushbu murakkabliklarni o'rganib chiqadi va Bobur ijodi adabiyotshunoslikda madaniy tarjimini yanada nozikroq tushunish zarurligini ta'kidlaydi.

Bobur ijodi yoritgan madaniy tarjimaning asosiy muammolaridan biri bu tarixiy kontekst muammosidir. Boburnomani tarjima qilgan A.Pave badiiy asarning milliy koloritini fransuz tilida bayon qilishga urinar ekan, fransuz tilining cheklovlari va uning mintaqasining tarixiy va madaniy sharoitlarini namoyish etish qobiliyatiga qarshi turishga majbur bo'ladi. Tarixiy kontekstning bu muammosi fransuz tili bilan



bog'liqligi va o'zi bilan madaniy hukmronlik tarixini olib borishi bilan murakkablashadi.

Asar hal qiladigan madaniy tarjimaning yana bir muammosi-bu madaniy o'zlashtirish masalasi. A.Pave Boburnomani milliy koloritini fransuz tiliga tarjima qilmoqchi bo'lganida, u nafaqat lingvistik va madaniy farqlarni, balki mustamlakachi va mustamlakachilar o'rtasidagi kuch farqlarini ham muhokama qilmoqda. Ushbu kuch dinamikasi fransuz madaniyati ko'pincha Markaziy Osiyo madaniyatidan ustun bo'lganligi va Bobur ijodi ko'pincha G'arb olimlari tomonidan uning tarixiy va madaniy kontekstini hisobga olmagan holda o'zlashtirilganligi bilan yaqqol namoyon bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, Boburning «Boburnoma» si madaniy tarjimaning murakkabliklari va milliy kolorit sharoitida namoyish etish muammolarini kuchli tadqiq etadi. Asar adabiy asarlar yaratiladigan tarixiy va madaniy kontekstni tushunishning muhimligini ta'kidlaydi va madaniy tarjima asosidagi kuch dinamikasini tanqid qiladi. Pirovardida, ushbu tezis Bobur ijodi adabiyotshunoslik sohasiga muhim hissa qo'shishini ta'kidlaydi va dunyo haqidagi tushunchamizni shakllantirishda til va madaniyatning o'rni to'g'risida muhim savollar tug'diradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR VA MANBALAR

1. REFERENCES 1. Заҳириддин Муҳаммад Бобур. Бобурнома. – Тошкент, “Шарқ” НМАК, 2002, 243-244-б.
2. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. – Тошкент. 2000-2006, 424-б.
3. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. – Тошкент. 2006-2008, 532-б.
4. Саломов Ф. Таржима назарияси асослари. Т.: «Ўқитувчи». – 1983. – 230б.
5. Pave de Courteille-Mémoires de Baber Zahir-Ed-Din Mohammed. PARIS. MAISONNEUVE & Cie , LIBRAIRES – ÉDITEURS 15 , QUAI VOLTAIRE , 15 , 1871
6. Pave de Courteille. Dictionnaire Turk-Orientale. Paris. 1870.
7. www.wikipedia.org

